

Nu există teatru fără conflict dramatic, pentru că însăși viața este, în esența ei, conflict, ciocnire, luptă, polemică.

Bibliografie

1. Limba și Literatura Română. Clasele X-XII. Curriculum disciplinar. Ghid de implementare. Chișinău: 2020, 147 p.
2. dexonline.ro/definitie/conflict
3. Dumitrașcu, V. Citind, învăț să fiu. Chișinău: Pro Didactica, 2008, 144 p.
4. Șchiopu, C. Considerații privind metodologia receptării operelor dramatice în școală. In: *Univers Pedagogic*, Nr. 1 (45), 2015, p.43
5. <https://ro.wikipedia.org/wiki/>

CZU:82.09:82-13

POEZIA VIEREANĂ PENTRU COPII – IEȘIREA DIN INFERNUL „UMBRELOR” TOTALITARISTE

SERDEȘNIUC Cristian, doctorand,
Școala Doctorală de Științe Umanistice, USM, mun. Chișinău

Rezumat. *Poezia viereană pentru (și despre) copii a marcat „dezghețul” literaturii române din Basarabia sovietică. Poetul s-a eschivat de la teme ideologice și a readus principiul estetic în poezia basarabeană. Grigore Vieru a militat pentru limba română și pentru reîntoarcerea spre sevele folclorice, găsim de cuviință să stabilească alte corespondențe între cititor și universul înconjurător, decât cele impuse înșelător de propaganda imperiului URSS. Poezia viereană se fundamentează pe efectul mirării unui copil aflat într-un paradis epatant al naturii. Marcat de o frică imensă față de autoritățile bolșevice și de cenzura proletcultistă, poetul este nevoit să „se ascundă” după o poezie ușor aluzivă.*

Cuvinte-cheie: regim ideologic, totalitarism, poezie pentru copii, lirică viereană, revoluție literară, principiu estetic.

Abstract. *Vierean poetry for and about children had marked the Romanian language “thaw” from the soviet Bessarabia. The poet had moved away from the ideological topics and had reduced the aesthetic principle in Bessarabian poetry. Grigore Vieru fought for Romanian language and for the return to the folklore saps, seeing fit to establish other matches between the reader and the surrounding universe, than those imposed deceptively by the propaganda of the USSR empire. Vierean poetry is based on the effect of a child’s wonder beeing in a diocesan paradise of nature. Marked by an immense fear of the Bolshevik authorities and proletcultist censorship, the poet is forced to “hide himself” after a slightly allusive poem.*

Keywords: *ideological regime, totalitarianism, children's poetry, Vierean lyric, literary revolution, aesthetic principle.*

Încadrat în lupta cu „orizonturile roșii” [1, p. 43] ale literaturii din Basarabia sovietică, Grigore Vieru depune un efort substanțial la „renașterea” esteticului și debarasarea liricului de condiția ideologică moscovită. Dezmembrată convingător de conjuncturile regimului totalitar, creația lui Grigore Vieru a râvnit de la bun început – *Alarma* (1957) – spre emancipare estetică și spre regăsirea marilor rosturi umane. Poezia sa pentru copii nu a promovat doctrinele proletcultiste și nu a contribuit la formarea viitorilor partinici. Creația lui Vieru a căutat să armonizeze comuniunea omului cu natura și „să-i facă omului clipa mai ușoară și mai frumoasă. (...) Să-l facă să-i fie dragă viața, natura din sânul căreia este uneori smuls” [2, p. 205].

Aflată într-o perioadă de stagnare, supusă controlului riguros și cenzurii ideologice, literatura română din Basarabia sovietică trebuia să insuflă concludent dragostea pentru Patria Sovietică Socialistă, pentru figurile emblematice de la pupitrul politic, devenind în felul acesta niște instrumente predilecte de spălare a creierilor maselor de *oameni ai muncii* [3, p. 120]. Autoritățile bolșevice căutau mijloace strategice, uneori inumane, pentru a dezbină ființa națională și a înrădăcina adânc sentimentul de mândrie și ardoare față de comunismul instaurat. Această propagandă înșelătoare avea menirea de a îndepărta poporul de obârșia strămoșească autentică și de filonul folcloric autohton. Sistemul politic totalitar a născocit o adevărată strategie de manipulare umană, o lume utopică a unei euforii sovietice, considerată pe atunci o salvare și un imperativ pentru toate popoarele din URSS. Oponerea contra acestui regim și neîncadrarea în stereotipurile canonice impuse presupunea consecințe grave pentru oponenți, în mod special pentru oamenii de cultură: represiune, dezbinare morală, exil sau chiar lichidare. Așa că generația de scriitori, în bună parte, este pusă în dilemă: fie să se conformeze cenzurii moscovite, fie să se retragă din arealul literaturii „moldovenești”.

Grigore Vieru face parte din generația „copiii anilor treizeci” (M. Cimpoi), având în spate evenimente autobiografice – războiul, prigoana armatei comuniste, dictatura stalinistă, foametea, represiunile, copilăria însingurată ș. a. – teme ce i-au marcat considerabil întreaga viață și care se regăsesc direct sau aluziv în creația sa poetică. Militant pentru valorile naționale, în special pentru limba română, poetul caută modalități artistice pentru perpetuarea ființei naționale și a tezaurului cultural. Cu poezia pentru copii din 1957 a marcat *dezghețul* literaturii basarabene postbelice. Tot cu această poezie (pentru și despre copii), tribunul poet și-a propus să readucă limba română acasă. Simplă, accesibilă, cantabilă și jovială, creația lui Grigore Vieru pentru copii a devenit populară în scurt timp, fiind tradusă în mai multe limbi. În ciuda debutului sub tiparele slavonești, o condiție constrânsă pentru toate tipografiile din RSSM, creația viereană marchează începutul unei noi etape estetice în literatura română din Basarabia postbelică. Totuși, e de remarcat faptul că poezia lui Vieru n-a anunțat vestea despre un desident al *tartarului comunist*. Poetul a trebuit să recurgă la expresivitatea aluzivă, ușor alegorică, pentru a-și mărturisi dorința de a ieși din infernul „umbrelor” totalitariste. Criticul literar Andrei Țurcanu mărturisește despre faptul că Grigore Vieru nu era un

luptător capabil de îndrăzneli diversioniste [4, p. 23]. În viziunea lui, poetul avea o teamă de neînvins în fața molohului cu numele URSS până la ultima clipă a căderii imperiului sovietic [ibidem, p. 23]. Chiar și atunci când îi apare prima plachetă de versuri pentru copii, în 1957, în urma tuturor acuzațiilor aduse la adresa cărțuliei *Alarma*, poetul se închide în casă pentru câteva zile, fiind urmărit de o frică imensă din partea autorităților sovietice din țară.

Fără a se declara un erou naționalist împotriva agitației proletcultiste, Grigore Vieru a militat continuu pentru redobândirea valorilor autohtone, în mod special pentru reîntoarcerea la scrisul latin și regăsirea limbii române. Revoluția literară a poeziei viereane înseamnă renunțarea la șabloanele proletcultiste și descoperirea unor noi orizonturi estetice. În primul rând, Grigore Vieru renunță la resorturile politice și caută să armonizeze legătura organică dintre om și natură. În al doilea rând, poetul este motivat de căutarea universului pierdut al copilăriei, tărâmul inocenței și al afectivității umane. El plăsmuiește imaginea unui copil (vierean) dornic să cunoască universul înconjurător. Acest copil este iubitor, binevoitor, curajos, deschis spre descoperirea și însușirea misterelor vieții, a legilor părintești și a obiceiurilor străbune. Desigur că, prin intermediul creațiilor sale, copilul vierean sugerează un model al bunelor maniere, mai ales în relația cu părinții și bunicii („Trez ca pasărea, din zori,/ Statuie cu miei, cu flori,/ Aplecat puțin ca spicul.../ Tare drag îmi e bunicul”, *Bunicul*).

Grigore Vieru a contribuit semnificativ, prin poezia jovială pentru (și despre) copii, la educarea tinerei generații. Poetul a renunțat la didacticism, didacticismul fiindu-i dușmanul de moarte [5, p. 8]. Creația sa poetică este considerată o invitație în universul candorii, al jocului, al mirajului pueril și a căutării rosturilor umane. Fiind un poet matur, care deja conștientizează interesele meschine ale autorităților comuniste, el nu mai cade pradă capcanelor de tipul *Scânteie Leninistă* și renunță să facă parte din clasa vocilor propagandiste, ascunzându-se în spatele unei poezii „noi”, ușor aluzive, prin care își dorește păstrarea ritualului strămoșesc.

După exegetul Mihai Cimpoi, în poezia lui Grigore Vieru Copilul-poet s-a întâlnit mai târziu cu Poetul-copil [2, p. 8]. Vieru recunoaște că poezia sa pornește din copilărie [6, p. 5], din copilăria însingurată și năpăstuită de o frică imensă. Pentru a se debarasa de înfricoșare, copilul a fost nevoit să învețe limbajul necuvântătoarelor sau să inițieze, la propriu și la figurat, un dialog cu imaginarul. Fantasticul umanizat l-a ajutat pe copilul vierean să-și păstreze esența copilăriei, să reziste într-o lume insurgentă. Prin fantastic poetul a impulsionat micului cititor dragostea pentru fantezia și imaginația creatoare („Peste câmp și sat se lasă/ Înserarea răcoroasă./ Sus pe cer senin, a cată./ Stele ard sau licurici?/ Iaca-s stele./ Stele mici!/ Și s-aprind și bat de-odată/ Drept în lac./ O broscuță/ Miticuță –/ Un oac-oac –/ Stă și cată a mirare/ Pe-un vârgoi de undiță:/ – Tiii, că ce de-a felinare/ Ard la noi pe uliță!”, *În amurg*). Tot prin fantastic l-a eliberat pe copil de povara ideologiei comuniste: cea de a crește în spiritul Patriei Sovietice. Este și o condiție, de fapt, a literaturii partinice, în special a abecedarelor școlărești: „(...) Spun că vorbe proaste spun fașiștii răi:/ Pe pământul nostru/ Vor să-l

ieie ei./ Tovarăș Vorocișilov, să-i încredințezi fratelui mai mare/ Țara noastră. Vezi (...) Lasă șed dinții?
La luptă el să meargă,/ Și dacă a neu frate/ în luptă va cade, Tu să-ni scrii atunșia/ Pe adresa me./ Și
l-oi înlocui eu/ Pe frontu furtunos, că oi ține eu pușca/ Deamu-n mâni vîrtos” [7, p. 91] sau „Noi
cunoaștem toate cele/ Suntem harnici și voinici/ Noi la piept purtăm pe stele/ Chipul drag a lui Ilici”
[8, p. 95].

Pe când literatura „moldovenească” se pronunța afirmativ și evlavios în favoarea regimului
totalitar, Grigore Vieru găsește de cuviință să stabilească alte corespondențe între cititor și natura
înconjurătoare. În primul rând, poetul îi descrie micului cititor cât e de surprinzător acest univers
epatant al copilăriei și că această vârstă supremă este grabnic trecătoare. În al doilea rând, poetul
cultivă o dragoste adevărată pentru mama, pentru grai și pentru vatra strămoșească. Poetul se impune
cititorului său fidel – copilului – cu o poezie antirăzboinică, o poezie în care toți conviețuiesc în
armonie deplină cu natura, o poezie care nu incită la agitație și arme, la onoruri partinice și imperative
înșelătoare. Este o poezie care într-adevăr înfățișează imaginea autentică a copilului și a copilăriei
(„Pe cărare-n jos, grămadă,/ Vin copiii la livadă,/ Iar pe crengi stau merele/ De se frâng proptelele.//
Sub un măr cu mere coapte/ Șede paznicul de noapte,/ Sus pe-o ramură mai mare/ Stă un sac deștept
la soare.// – Moșule, ce ții în sac?/ – D-apoi ce să țin? Povești./ – Moșule, ne amăgești...// Și strânși
roată sub copac/ Stau copiii să-l asculte –/ Moșul știe snoave multe”, *Poveștile lui moșu*).

Comparând poeziile lui Grigore Vieru cu cele din abecedarele sovietice totalitariste, înțelegem
clar în ce constă diferența dintre opinii și viziuni, care a fost misiunea majoră și care au fost valorile
artistice promovate cu insistență și ardoare de către scriitori. Prin aceasta și se explică originalitatea
creației lui Grigore Vieru, noutatea estetică prin care a marcat „dezghețul” lirismului basarabean și
care l-a scos în afara tiparelor totalitariste. Totalitarismul urmărea, de fapt, rusificarea și
deznaționalizarea băștinașilor de la periferiile imperiului sovietic [9, p. 335], lucru ce s-a instigat
aprig în mod special în localitățile din preajma râului Prut, la hotarele cu România. Oamenii din
Basarabia sovietică nu numai că nu aveau voie să vorbească despre România, românii fiind
considerați de comuniștii sovietici cei mai amenințatori dușmani pentru țară și pentru valorile
neamului, dar nu aveau voie nici să privească dincolo de Prut, fiind amenințați la tot pasul de militarii
Armatei Roșii. Din mărturisirile poetului descoperim momentul răscolitor în care oamenii doineau
sau își îngânau amarul prin cânt și așa se făceau auziți de pe un țărm pe altul. Era un fel de mesagerie
spirituală desprinsă din codul genetic al românului de pretutindeni.

Poezia șaizeciștilor, din care face parte și creația lui Grigore Vieru, a anunțat vestea despre
topirea „aisbergului” ideologic în Basarabia sovietică. Cu poezia pentru copii Vieru mărturisea
adevăruri mici pentru omul matur. Ea s-a folclorizat rapid și a devenit populară în țară și peste hotare.
Prin aceste versuri accesibile, poetul a reușit să fascineze cititorul de toate vârstele. Vieru a poetizat

dorul, iubirea și alte teme majore ale universalității, însă pentru nicio clipă nu s-a despărțit de arealul pueril.

Conform dicționarului, literatura pentru copii constituie „totalitatea operelor din literatura română și universală, accesibile copiilor și servind la educarea lor multilaterală, are mare valoare educativă îndeosebi în ceea ce privește dezvoltarea gustului pentru citit” [10, p. 256]. Poezia viereană pentru (și despre) copii are la bază principiul artistic al mirării, pentru că prin poezie cititorul mic descoperă lumea din jur și se descoperă pe sine. Creația viereană s-a detașat de modelele sovietice nu doar prin alte abordări tematice, ci și stilistice. Poetul introduce o serie largă de figuri de stil și de sunet, plasticizează limbajul, ritmicizează versul și-i oferă o particularitate distinctă a muzicalității. În poezia viereană atestăm personificări, alegorii și diminutive care trezesc pe fața copilului încântare și delectare („Bate toamna nucile,/ Aurește frunzele,/ Îndulcește merele.../ Ce ești trist, măi greiere?”, *Toamna*) – lucru total inedit pentru o literatură „moldovenească” mutilată de revendicările regimului bolșevic.

Criticul literar Andrei Țurcanu e de părere că „fără Grigore Vieru literatura română din RSSM, dar și din cea postsovietică ar fi avut altă față” [4, p. 54]. Cărțuliile sale pentru copii, în mod special abecedarele educative, au contribuit substanțial la reeducarea generațiilor sub semnul întoarcerii spre valorile autohtone. Grigore Vieru a fost declarat o voce răsunătoare ce a militat împotriva dezbinării și deznaționalizării etnolingvistice și culturale în țară – tentații aprige ale URSS în statele subjugate politic și dominate. În mod evident, poezia lui Vieru s-a opus stăruitor fenomenului rusianizării. După cercetătorul Nicolae Enciu, rusianizarea vizează exclusiv aspectul lingvistic, astfel spus impunerea și asimilarea limbii ruse ca limbă oficială [11, p. 42]. Grație poeziilor sale pentru copii, s-au deschis grupe cu predare în limba română în grădinițele din Chișinău. Tot Grigore Vieru a fost cel care a contribuit la îmbogățirea fondului de literatură română în grădinițe și școlile țării, literatură adusă din România. Creația lui Grigore Vieru este considerată inedită prin faptul că a reușit să pătrundă abisurile sufletești ale cititorului de toate vârstele într-o perioadă de restriște și declin. Unele voci ale criticii literare îl consideră un poet depășit, însă Grigore Vieru este cunoscut ca un deschizător de drumuri în poezia contemporană și un poet exponențial pentru descendenții săi.

Bibliografie

1. Casangiu, L. I. Literatura română pentru copii. Note de curs și sugestii de lecturi plurale ale unor opere. Ed. a II-a, revăzută și adăugită. Constanța: Nautica, 2007. ISBN 978-973-7872-40-1;
2. Vieru, Gr. Cel care sunt. Chișinău: Literatura artistică, 1987;
3. Mititelu, O. Literatura sub totalitarism: între dogmă și creație. In: *Philologia*. 2020, nr. 5-6(311-312), pp. 120-126. ISSN 1857-4300;

4. Țurcanu, A.; Corcinschi, N. Cartea din mâna lui Hamlet. Andrei Țurcanu de vorbă cu Nina Corcinschi. Chișinău: Cartier, 2017;
5. Cimpoi, M. Mirajul copilăriei. Chișinău: Editura „Lumina”, 1968;
6. Vieru, Gr. Cine crede. Chișinău: Literatura artistică, 1989;
7. Cușmăunsă, Ia. Abecedar. Tiraspol: Editura de Stat a Moldovei, 1939;
8. Aftenie, M.; Petric, P. S. Abecedar. Chișinău: Cartea Moldovenească, 1961;
9. Turtureanu, O. Criza sistemului totalitar-comunist și acutizarea de conflict în RSSM (1985-1991). In: Tyragetia. Serie nouă. 2011, nr. 2(20), pp. 333-340. ISSN 1857-0240;
10. Dicționar de Pedagogie. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1979;
11. Enciu N. Considerații privind particularitățile regimului totalitar din Moldova sovietică (1924-1991). In: Revista de Știință, Inovare și Artă „Akademos”. 2010, nr. 4(19), pp. 35-46. ISSN 1857-0461.

Articolul a fost realizat în cadrul proiectului de cercetare 20.800009.1606.03 Contexte socio-culturale autohtone și interconexiuni europene în creația populară și literatura cultă din Basarabia (sec. XIX până în prezent), Institutul de Filologie Română „B. P.-Hasdeu” al MECC

CZU:81’373

DESPRE CLIȘEUL LINGVISTIC ÎN VORBIREA COTIDIANĂ

STRATAN Natalia, dr., conferențiar universitar,
Universitatea de Stat din Tiraspol

Rezumat. *În notele ce urmează vom vorbi despre grupuri de cuvinte oarecum fix, stereotip a cărui repetare în vorbirea cotidiană deranjează simțul estetic al limbii. E vorba despre clișeul lingvistic sau limbajul de lemn.*

Cuvinte-cheie: *clișeu, limbaj de lemn, șablon, vorbire stereotipă.*

Abstract. *In the following notes we will talk about somewhat fixed groups of words, a stereotype whose repetition in everyday speech disturbs the aesthetic sense of language. It's about the linguistic cliché or the wooden language.*

Keywords: *cliché, wooden language, pattern, stereotypical speech.*

Este cunoscut faptul că fiecare domeniu de utilizare a limbii se caracterizează prin prezența unor grupări fixe de cuvinte care reapar întotdeauna organizate în aceeași structură, iar frecvența mare a acelorași combinații conduce la o stereotipie a exprimării. Unele cuvinte și grupuri de cuvinte încep, la un moment dat, să fie folosite foarte des, pierzându-și în mare măsură sensul de bază și devenind un fel de elemente de legătură sau chiar „de umplutură”, clișee sau ticuri verbale pe care le percepem ca parazitare, inutile. Deși termenii folosiți pentru descrierea fenomenului sunt diferiți-*clișeu, șablon,*